

Poskytovanie sociálnych služieb v hospici a ich financovanie

PhDr. Margaréta Kilianová, PhD.

Hospic – Dom pokoja a zmiery u Bernadetky v Nitre

Článok prináša informácie o financovaní a poskytovaní sociálnych služieb v hospici. Autorka porovnáva poskytovanie sociálnych služieb v zariadeniach sociálnych služieb a v hospicioch. Opisuje tiež kompetencie sociálneho pracovníka a metódy sociálnej práce, ktoré využíva. Viac približuje niektoré sociálne služby (najmä sociálne poradenstvo), ktoré poskytuje sociálny pracovník v hospici, pokiaľ jeho úlohu nezastupuje zdravotná sestra.

Kľúčové slová: sociálne služby, sociálny pracovník, hospic, financovanie

Provision of social services in hospice and their financing

The article deals with the financing and provision of social services in a hospice. The author compares the provision of social services facilities and hospices. It also describes the competences of the social worker and the methods of social work he uses. More about some social services (especially social counseling) provided by a social worker in a hospice, unless his role is represented by a nurse.

Key words: social services, social worker, hospice, financing

Paliat. med. liec. boles., 2019;12(1e):35-37

Úvod

Cieľom hospicu je poskytnúť chorému služby v súvislosti s úľavou od bolesti a inými závažnými symptómami ochorenia, so zlepšením kvality života pacienta až do jeho posledných chvíľ, zabezpečením komplexnej liečby a starostlivosti s prihliadnutím na individuálne sociálne, psychické a duchovné potreby, poskytovaním pomoci príbuzným a blízkym osobám pacienta, s poskytovaním podporného systému a vytváraním podmienok, aby pacient mohol žiť čo najaktívnejšie až do smrti.

Paliatívnu starostlivosť v hospici zabezpečuje tím lekárov, sestier, ošetrovateľov, ale aj sociálny pracovník, duchovný a dobrovoľníci. Starostlivosť o nevyliciteľne chorého a zomierajúceho pacienta sa zameriava najmä na zmiernovanie príznakov choroby a bolesti, poskytovanie fyzickej pohody a napokon zabezpečenie psychickej, sociálnej, emocionálnej a duchovnej podpory pacientovi a jeho blízkym v záverečnom štádiu ochorenia, pri úmrtí a v období smútku. Denný režim je iný ako v bežných zdravotníckych zariadeniach, plne sa prispôsobuje individuálnym potrebám a stavu pacientov (1).

Sociálne služby, ktoré zabezpečuje sociálna pracovníčka v hospici: sociál-

ne poradenstvo, úschova cenných vecí, záujmová činnosť:

- podľa §16 odsek 1: Odborné činnosti sú najmä základné sociálne poradenstvo a špecializované sociálne poradenstvo; odsek 2: Odbornú činnosť podľa odseku 1 písm. a), b) a e) možno vykonávať ako samostatnú odbornú činnosť na základe zápisu do registra podľa § 65; špecializované sociálne poradenstvo ako samostatnú odbornú činnosť možno poskytovať za podmienok ustanovených týmto zákonom aj výkonom samostatnej praxe sociálneho pracovníka. Odborná činnosť vykonávaná podľa prvej vety sa považuje za druh sociálnej služby.
- podľa §18: Ďalšie činnosti ako úschova cenných vecí a záujmová činnosť. Odsek 4: Záujmová činnosť podľa odseku 1 písm. a) ôsmeho bodu a na účely odseku 1 písm. e) je kultúrna činnosť, spoločenská činnosť, športová činnosť a rekreačná činnosť, ktoré sú zamerané na rozvoj schopností a zručností prijímateľa sociálnej služby (2).

Odborná činnosť sociálneho pracovníka si vyžaduje predovšetkým profesionálny prístup a vychádza z pochopenia zdravia ako stavu úplnej telesnej, sociálnej aj duševnej pohody klienta (3). Prax zahŕňa zisťovanie sociálnej anam-

nézy klienta a je zameraná na analýzu zdravotnej a sociálnej situácie klienta pred hospitalizáciou a počas hospitalizácie. Sociálny pracovník v zdravotníckom zariadení vyhodnocuje životnú situáciu klienta, poskytuje základné aj špecializované sociálne poradenstvo v spolupráci s pacientom a jeho najbližším okolím a v kontinuite s ostatnými zdravotníckymi pracovníkmi vypracováva návrh sociálnej pomoci a intervencie.

Do kompetencií a zručností sociálneho pracovníka v zdravotníckom zariadení sú nasledovne zahrnuté komunikačné kompetencie, schopnosť aktívne počúvať, interpersonálne kompetencie, schopnosť prijímať zodpovednosť a usilovať sa o vlastný rozvoj, manažérske kompetencie, profesijné kompetencie, poradenské a konzultačné kompetencie (realizácie konzultačných činností klientom aj ich rodinám, podávanie informácií, schopnosť realizácie odborného poradenstva v sociálnej oblasti vo vzťahu k pozostalým v prípade úmrtia klienta), organizačné kompetencie, klienta v prípade potreby komplexne pripravovať na ústavnú starostlivosť, priebežne sledovať zdravotno-sociálnu dokumentáciu klientov, viesť sociálnu dokumentáciu, podieľať sa na príprave prepustenia klienta vrátane zabezpečenia následnej starostlivosti a služieb, spolupráca

s orgánmi verejnej správy, resp. s inými subjektmi, komunikačné kompetencie, schopnosť načúvať, etické kompetencie, zachovávať dôvernosc informácií, ku klientom pristupovať s empatiou, byť schopný eticky prijateľnej a efektívnej komunikácie s klientmi aj ich rodinami.

Činnosti sociálneho pracovníka v zdravotníckom zariadení sú (4) zamerané na riešenie situácie akútne hospitalizovaných klientov, sociálnu prevenciu, aplikáciu metód sociálnej práce, činnosti spojené so stanovením sociálnej anamnézy a prognózy, sociálnu pomoc chronicky chorým klientom. Prehľad činností sociálneho pracovníka (4) v zdravotníckych zariadeniach (zdravotnícke zariadenie dlhodobej starostlivosti) je nasledovný:

- mikroúroveň: sociálna práca s jednotlivcom, motivačné rozhovory s jednotlivcom, terénna sociálna práca u osamelých klientov, psychosociálna podpora, sociálno-právne poradenstvo, individuálne plánovanie,
- mezoúroveň: sociálna práca s rodinou, edukácia rodiny, práca v prirodzenom prostredí klienta, skupinové aktivizačné činnosti,
- makroúroveň: sprostredkovanie informácií a služieb.

Viaceré konkrétne metódy sociálneho pracovníka sú (5):

- informácia: ide o hlavnú základnú metódu sociálnej práce, ktorou poskytuje sociálny pracovník poradenstvo, má čisto informačný charakter a slúži na sprostredkovanie odborných informácií pacientovi,
- klarifikácia: ide o racionálne poradenstvo, ktoré sa usiluje pochopiť pacientove problémy,
- ventilácia: využíva sa pri práci s pacientom zažívajúcim napätie, jej cieľom je zbaviť sa tohto napätia,
- distribúcia: v prípade, že potrebná pomoc pacientovi presahuje kompetencie sociálneho pracovníka, ktorý ale poskytne kontakt na odborníka, v ktorého možnostiach táto pomoc je,
- povzbudenie: prostredníctvom tejto metódy sa sociálny pracovník snaží povzbudzovať pacienta a snaží sa aj eliminovať jeho možnú neistotu prameniaca v jeho zdravotnom stave,

- interpretácia: sociálny pracovník prestáva byť pozorovateľom a prenáša na seba úlohu klienta, teda interpreta daného problému,
- tréning: sociálny pracovník sa snaží zmeniť pacientovo správanie v určitej oblasti jeho konania, taktiež rozličné relaxačné techniky.

Niektoré z kompetencií sociálnej pracovníčky v Hospici – Dom pokoja a zmiernu v Bernadetty v Nitre

Sociálna pracovníčka má v spomínanom hospici pracovné zaradenie aj ako ekonomická zamestnankyňa. Do jej pracovnej náplne je zahrnutá:

- Aktívna sociálna práca s klientom (nadviazanie prvého kontaktu s klientom, zistenie a riešenie potrieb klienta z komplexného hľadiska, ventilácia pocitov klienta, adaptácia na nové prostredie, práca s fázami zomierania, ochrana práv klienta, práca s potrebami klienta, spolupráca s rodinou a starostlivosť o rodinu, starostlivosť o pozostalých) – sociálne poradenstvo (prístup pacienta k dôchodku, opatrovateľský príspevok príbuzného, splnomocnenie, umiestnenie do ZSS alebo do domácej starostlivosti, prípadne mobilného hospicu, bezdomovci – pohrebná služba, ako aj všetky náležitosti ohľadom pacienta, podporné stretnutie pre pozostalých, zádušná omša, zabezpečenie duchovnej starostlivosti, vybavenie volebných urien). Formy poradenstva môžu byť individuálne, skupinové, prípadne rodinné, párové poradenstvo. V rámci starostlivosti o pozostalých môžeme hovoriť o smútkovom poradenstve, špecializovanom sociálnom poradenstve.
- Spolupracuje s externým multidisciplinárnym tímom (duchovný, psychológ a pod.) – distribúcia k iným odborníkom.
- Sociálna pracovníčka zabezpečuje výkon dobrovoľníckej služby v hospici – nábor nových záujemcov, výber dobrovoľníkov na základe osobného pohovoru, organizovanie úvodného školenia a zabezpečovanie ich ďalšieho vzdelávania, pravidelné podporné skupiny dobrovoľníkov, dohľad nad

činnosťou dobrovoľníkov (potreby a ventilácia pocitov pacientov a príbuzných, tiché sprevádzanie).

- Zabezpečuje aktivity klientov v rámci ergoterapie, voľnočasové aktivity klientov a organizovanie kultúrnych a spoločenských podujatí klientov – záujmová činnosť (napr. „na Mikuláša“, vystúpenie folklórnej skupiny atď.)
- Má hmotnú zodpovednosť za zverenú peňažnú hodnotu, ekvivalenty a cenniny v pokladni hospicu – úschova cenných vecí.
- Administratívna činnosť (zabezpečuje vedenie registratúrneho denníka, zabezpečuje uzatváranie darovacích zmlúv s rodinou (prípadne s klientom) a vedie ich evidenciu, vedie pokladňu hospicu a pokladničnú knihu s príslušnými účtovnými dokladmi, korešpondencia s úradmi, inými inštitúciami a zariadeniami).

Porovnanie zariadení sociálnych služieb a hospicu

Cieľom sociálnej starostlivosti v hospici je zlepšenie kvality života, zmiernenie utrpenia terminálne chorého a zomierajúceho pacienta. Napriek tomu, že sa sociálne služby poskytujú v zdravotníckych zariadeniach, v hospicoch, ich financovanie nie je doriešené medzi rezortmi ministerstva zdravotníctva a ministerstvom sociálnych vecí a rodiny.

Dôležité fakty o charaktere poskytovanej starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb v porovnaní s hospicmi:

- V hospici sa okrem zdravotníckej starostlivosti (lekári, zdravotné sestry, praktické sestry, sanitári) tiež poskytujú iné odborné činnosti: sociálne poradenstvo, pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, ošetrovateľská starostlivosť, sprostredkovanie tlmočenia. Nevyhnutné sú aj obslužné činnosti: ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva.
- Výška finančného príspevku v zariadeniach sociálnych služieb podľa prílohy č. 5 zákona č. 448/2018, v ktorom sa pri pobytovej forme poskytuje

sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, pri stupni odkázanosti IV je 177,65 € a pri stupni odkázanosti V je to 248,82 € a stupeň odkázanosti VI je to 310,99 €. Maximálny počet prijímateľov sociálnej služby na jedného zamestnanca v pobytovej týždennej sociálnej službe je 1,5 a celoročnej pobytovej služby je 1,3.

- Aj v hospici sú fyzické osoby odkázané na pomoc inej fyzickej osoby so stupňom odkázanosti o IV až VI. Tak ako v špecializovanom zariadení „sociálneho“ charakteru, aj v hospici sa poskytuje pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, ošetrovateľská starostlivosť, ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva, osobné vybavenie, úschovu cenných vecí a zabezpečuje sa záujmová činnosť. Poskytuje sa sociálna služba fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, jej stupeň odkázanosti je najmenej V podľa prílohy č. 3 v zákone 448/2008.
- V zariadení pre seniorov sa poskytuje sociálna služba fyzickej osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek a je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby podľa prílohy č. 3 podľa zákona č. 448/2018, alebo fyzickej osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek a poskytovanie sociálnej služby v tomto zariadení potrebuje z iných vážnych dôvodov. V zariadení pre seniorov sa poskytuje sociálne poradenstvo, ošetrovateľská

starostlivosť, ubytovanie, stravovanie, upratovanie, pranie, žehlenie a údržba bielizne a šatstva, osobné vybavenie, úschova cenných vecí a zabezpečuje sa záujmová činnosť. V zariadení pre seniorov, v ktorom počet fyzických osôb odkázaných na pomoc inej fyzickej osoby so stupňom odkázanosti IV – VI je viac ako 50 % z celkového počtu prijímateľov sociálnej služby, je maximálny počet prijímateľov sociálnej služby na jedného zamestnanca v pobytovej týždennej sociálnej službe je 2,3 a celoročnej pobytovej sociálnej službe 2,0 (2).

Ekonomické a štatistické údaje z Hospicu – Dom pokoja a zmiery u Bernadetky v Nitre k 31. 12. 2018

Počet zamestnancov: lekár – 3, sestra – 14, praktické sestry – 9, sanitári – 6, ostatní zamestnanci 7. Počet pacientov v roku 2018 bol 169 z 293 registrovaných žiadostí. Z toho 6 ľudí bolo prepustených buď do domáceho prostredia, alebo do zariadení sociálnych služieb. Náklady na 1 pacienta a deň: 92,60 €. Priemerné príjmy od zdravotných poisťovní na pacienta a deň: 47,33 €. Priemerné príjmy/dary od 1 pacienta a deň: 18 €. Z matematického hľadiska: $47,33 + 18 = 65,33 - 92,60 = 27,27$ € – uvedenú sumu je potrebné získať z iných zdrojov (1).

Záver

Mnohé zo spomenutých sociálnych služieb, ako aj metód sociálnej práce sú, samozrejme, v určitých obmenách

viac alebo menej využívané podľa konkrétneho typu zariadenia a jeho klientely, respektíve typu pacientov a ich rodiny. Bez ohľadu na to, či ide o zariadenie sociálnych služieb alebo zdravotnícke zariadenia, ako je napr. hospic, vždy je cieľom uspokojenie bio-psycho-sociálnych potrieb klienta/pacienta a jeho rodiny, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou starostlivosti. Problémom na Slovensku stále ostáva prax, že služby sociálneho pracovníka v niektorých zdravotníckych zariadeniach sú síce považované za samozrejmosť a sú nesporne potrebné, ale finančné prostriedky na ich realizáciu musí vyčleniť zdravotnícke zariadenie. Toto však v prípade hospicov nie je zohľadnené v úhradách od zdravotných poisťovní a hospice sú nútené hľadať aj iné finančné zdroje.

Literatúra

1. Výročná správa Hospicu – Dom pokoja a zmiery u Bernadetky v Nitre 2018.
2. Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov [online]. 2008.
3. Mojtovej M, Sedlárová K, Šrank M. Klinický sociálny pracovník. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre; 2013: 263.
4. Kuzníková I. Sociální práce ve zdravotnictví. Praha: Grada publishing; 2010: 212.
5. Mátel A, Oláh M, Schavel M. Vybrané kapitoly z metod sociálnej práce I. Bratislava: VŠ ZaSP sv. Alžbety; 2011: 214.

PhDr. Margaréta Kílianová, PhD.

Hospic – Dom pokoja a zmiery u Bernadetky v Nitre
Chrenovská 22B, 949 01 Nitra
soc.pracovnik@hospicnitra.sk